

การสังเคราะห์งานวิจัยแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา Research synthesis Concerning the Ways of Learning According to the Principle of Tisikkha

ธีรยุทธ พึ่งเพียร*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) สังเคราะห์ ประมวล สรุป แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารและครูผู้สอน ๒) สังเคราะห์ ประมวล สรุป คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา และ ๓) สังเคราะห์ ประมวล สรุป สภาพการเรียนรู้การสอนของโรงเรียนตามความเห็นของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษานี้แบ่งออกเป็น ๓ โครงการย่อย คือ แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ทั้ง ๓ โครงการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจในกลุ่มตัวอย่าง ๓ กลุ่ม คือผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ และนักเรียนนักศึกษา จากนั้นนำผลการวิจัยทั้ง ๓ ระดับ มาทำการสังเคราะห์ ประมวล และสรุปผลเป็นแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

คำสำคัญ : การเรียนรู้; การศึกษา; ไตรสิกขา

Abstract

The research on “Research synthesis Concerning the Ways of Learning According to the Principle of Tisikkha” aims at study, (1) Synthesize, compile, and summarize ways

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

of learning management on Tisikka amongst administrators and lecturers in primary school, secondary and University level, (2) Synthesize, compile, and summarize the characteristics of the expected students of the administrators and lecturers teachings in the level of primary, secondary and University. (3) Synthesize, compile, and summarize teachings conditions of the institutions based on opinions of the students from the tree level (primary, secondary and University) of which the studies being divided into three mini-research projects included of : learning process based on Tiskkha in the level of primary, secondary and University. These three levels used the same methodology in terms of surveying the three sample groups e.g Director of the Institution, teachers-lecturers and students. Then, the results of the three levels being taken to synthesize.

Keywords : Learning; Education; Tisikkha.

บทนำ

สถาบันพระพุทธศาสนามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาชนในชาติให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุขมาช้านานอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอนบทบาทดังกล่าวมีทั้งบทบาทนำ บทบาทตาม และสนับสนุนส่งเสริม

พระพุทธศาสนาเจริญงอกงามอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน ประชาชาติไทยได้อาศัยแสงสว่างแห่งพระพุทธศาสนานำทางให้ดำเนินชีวิตถูกต้อง อยู่เย็นเป็นสุขสืบมาเป็นเวลาช้านาน การปฏิรูปการศึกษาไทยที่มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างประชาชนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เปี่ยมไปด้วยสติปัญญา ธรรมะจนถึงจริยธรรม ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม ดำรงชีวิตอย่างมีวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากสติปัญญาที่สะสมมาอย่างยั่งยืน ยาวนาน สามารถประสานมือประสานงานประสานใจอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ต้องใช้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง เพราะพระพุทธศาสนามีเรื่องเหล่านี้อยู่อย่างครบถ้วน และที่สำคัญพระพุทธศาสนามีสาระสำคัญอยู่ที่การใช้ชีวิต ใช้ความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆอย่างมีความรู้สึกรู้สีก้าวถึง สงบและเป็นประโยชน์อย่างสมดุลทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริง

การจัดการศึกษาที่สถาบันพระพุทธศาสนาจัดมาตั้งแต่อดีตและถือว่าเป็นบทบาทนำมาเป็นเวลาช้านานก็คือ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมและบาลี หากจะพิจารณาถึงจุดประสงค์หลักของ

การจัดการศึกษาดังกล่าวก็จะพบว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ศึกษามีทักษะการอ่านและเขียนภาษาไทยได้คล่องแคล่วและชำนาญ มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง

พระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่งการศึกษา เรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา ทั้งสิ้น การพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นแหละเป็นเนื้อเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือเป็นการพัฒนาคนขึ้นไป โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การศึกษาก็เลยกลายเป็นเครื่องมือการพัฒนา^๖ แนวคิดการพัฒนาคนมนุษย์ตามหลักของไตรสิกขาเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งมีหลักสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม บางที่ท่านแยกย่อยไปอีก คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับวัตถุ เรียกว่า “กายภาวนา” และการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เรียกว่า สीलภาวนา (๒) สมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องของคุณธรรม ความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อดทน ความมีสติ สมาธิ ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน เรียกว่า จิตภาวนา (๓) ปัญญา เป็นการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง หรือรู้ตามที่มันเป็น เรียกว่า ปัญญาภาวนา

ดังนั้น แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมศักยภาพตามความถนัดของตน สถานศึกษาจึงต้องระดมทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ให้พวกเขาเพื่อประโยชน์สุขของสังคม และความมั่นคงของประเทศ เมื่อเยาวชนของชาติตั้งมั่นอยู่บนหลักธรรม

โจทย์วิจัย

แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา และสภาพการเรียนรู้การสอนของโรงเรียนตามความเห็นของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาของผู้บริหารและครูผู้สอน มีอย่างไรบ้าง

^๖ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๗๐-๗๑.

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสังเคราะห์ ประมวล สรุป แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารและครูผู้สอน
๒. เพื่อสังเคราะห์ ประมวล สรุป คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๓. เพื่อสังเคราะห์ ประมวล สรุป สภาพการเรียนรู้การสอนของโรงเรียนตามความเห็นของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

ขอบเขต

การวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการวิจัยออก ดังนี้

- ๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้ศึกษาทำการศึกษาลักษณะในพระไตรปิฎก ในกรอบของพุทธวิธีการเรียนรู้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และนำกรอบแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาจากปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญในการศึกษา
- ๒) ขอบเขตด้านประชากร สังเคราะห์ ประมวล สรุป แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ และสภาพการเรียนรู้การสอนของโรงเรียนตามความเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

วิธีการวิจัย

๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โครงการวิจัยย่อย ๓ โครงการ ประกอบด้วย

- (๑) โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา”
- (๒) โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา”
- (๓) โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา”

โดยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

(๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้ศึกษาทำการศึกษาลัทธิธรรมในพระไตรปิฎก ในกรอบของพุทธวิธีการเรียนรู้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และนำกรอบแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาจากปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญในการศึกษา

(๒) ขอบเขตด้านประชากร สังเคราะห์ ประมวล สรุป แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ และสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนตามความเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

๒) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

๓) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัย ดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

(๑). ประชุมคณะผู้วิจัยโครงการย่อย ทั้ง ๓ โครงการ เพื่อกำหนดขอบข่ายของการสังเคราะห์ ประมวล และสรุปผลการวิจัย ตามข้อค้นพบของแต่ละโครงการ

(๒) ทำการสังเคราะห์ ประมวลและสรุปผลการวิจัย โดยผู้วิจัยและคณะ

(๓) นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอคำแนะนำ

(๔). ประชุมคณะวิจัยเพื่อปรับปรุงโครงการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

๔) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์แบบบรรยาย (Descriptive Analysis) โดยการสังเคราะห์ ประมวล และสรุปผลของการค้นคว้าจาก ๓ โครงการย่อย ประกอบด้วย

(๑) โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา”

(๒) โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา”

(๓) โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับนักศึกษา ในระดับอุดมศึกษา”

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในส่วนของการเตรียมปัจจัยภายนอก (ปรโตโมสะ) นั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้บริหาร ของการศึกษาทั้ง ๓ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ต่างก็มีความคิดเห็นต่อนโยบาย และการบริหารในระดับการเรียนรู้ (แนวทางการเรียนรู้) ตามหลักไตรสิกขาในส่วนของปัจจัยภายนอกสูงมาก ทั้งในด้านกัลยาณมิตร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านบรรยากาศ ด้านหลักสูตรและสาระคำสอน ด้านการสร้างแรงจูงใจ หรือด้านบุคลิกภาพต่างก็มีคะแนนความคิดเห็นอยู่ในระดับสูงทั้งสิ้น

สำหรับผู้สอน ในระดับประถมศึกษาและมัศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระบบการเรียนรู้ ในส่วนขอปัจจัยภายนอกเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง แต่อาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นด้านกัลยาณมิตร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านบรรยากาศ ด้านหลักสูตรและสาระคำสอน ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านบุคลิกภาพของการศึกษาทั้งสามระดับต่างก็มีคะแนนระดับปานกลางถึงสูง

ผู้เรียน ในระดับประถมศึกษามีความคิดเห็นต่อการเตรียมตัวของตนเองของผู้สอนของสถาบันการศึกษาต่อระบบการเรียนรู้ ในส่วนของปัจจัยภายนอกอยู่ในระดับสูง ส่วนผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษามีคะแนนความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงกว่าปานกลาง โดยในด้านกัลยาณมิตร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านบรรยากาศ ด้านหลักสูตรและสาระคำสอน ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านบุคลิกภาพของการศึกษาทั้ง ๓ ระดับต่างก็มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ หรือไตรสิกขา ของผู้บริหาร และผู้สอนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาพบว่ามีความเห็นอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก ทั้งในด้านอธิสสิกขา ด้านอธิจิตสิกขา และด้านอธิปัญญาสิกขา

ส่วนกระบวนการเรียนรู้หรือไตรสิกขาของผู้เรียนทั้งสามระดับพบว่ามีความเห็นเฉลี่ยตั้งแต่ปานกลางไปจนถึงสูง ได้แก่ระดับอุดมศึกษา และระดับประถมศึกษา ตามลำดับ

สำหรับผู้เรียนที่พึงประสงค์ที่เกิดจากผลของกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขานั้น ตามความเห็นของผู้บริหารทั้งสามระดับไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษาต่างก็มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงทั้งสิ้น

ส่วนผู้สอน/อาจารย์ในสามระดับการศึกษามีความคิดเห็นในส่วนของผู้เรียนที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูงพอสมควร

นอกจากนี้ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาที่มีความเห็นเกี่ยวกับผู้เรียนที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูง ส่วนผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาเห็นว่าผู้เรียนที่พึงประสงค์อันเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ตามจุดหมายที่ต้องการให้บรรลุผลมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงกว่าปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

๑) การกำหนดนโยบายของผู้บริหารนั้น มีความตั้งใจสูงมาก แต่ยังไม่สามารถทำให้แนวนโยบาย การเรียนรู้สู่แนวทางปฏิบัติมากพอ เนื่องจากระดับความเห็นที่มีต่อการเตรียมการของผู้สอน และ สถานศึกษาจัดเตรียมอยู่ในระดับสูงพอสมควร

๒) ผู้บริหารจะต้องปรับปรุงการจัดการการบริหารให้การเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติของผู้สอนและผู้เรียน และผู้สอนปรับปรุงการจัดการเตรียมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวทางนโยบายของผู้บริหารและแนวทางที่จะพัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียนแล้วอีกทั้งแนวทางการเรียนรู้ที่ ดำเนินการอยู่ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและเกิดผลทางการปฏิบัติของผู้สอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนที่สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ

๓) การบริหารจัดการการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา และการจัดเตรียมการเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขาของผู้สอน ที่ไม่สามารถทำให้สอดคล้องกันและไม่สามารถนำไปสู่การจัดทำการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับพื้นฐานของผู้เรียนและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มตามศักยภาพไม่สามารถทำให้เกิดคนดี คนเก่ง คนมีความสุขที่เป็นที่ต้องการของผู้เรียน ของสถานศึกษา และของสังคมไทย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้ จะสำเร็จลงไม่ได้เลย ถ้าขาดท่านเหล่านี้ ขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนให้ทุนการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทุกๆ ท่านที่ได้ช่วยเหลือให้คำชี้แนะทุกๆ อย่าง และท่านผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้อ่านและตรวจงานวิจัยพร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตและให้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขตลอดระยะที่ทำการวิจัยในเรื่องนี้

ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน และผู้เรียน ทุกๆ ท่าน ที่ได้ช่วยตอบแบบสอบถามตาม ความเป็นจริง จนได้ข้อมูลเพื่อที่จะทำการวิจัยให้สมบูรณ์

บรรณานุกรม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). การศึกษาที่สากกลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

Yamane, & Taro. **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd ed, New York : Harper & Row. Taro Yamane. 1973.

